

Іванчук Катерина Павлівна

студентка групи СПМ-1-13-2.0д, VI курс, спеціальність «Соціальна педагогіка»

kprivanchuk.il13@kubg.edu.ua

Науковий керівник

Лях Тетяна Леонідівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

t.liakh@kubg.edu.ua

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ВОЛОНТЕРІВ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ДО РОБОТИ З ОНКОХВОРИМИ ДІТЬМИ

Анотація. У статті розглянуто проблему підготовки волонтерів у неурядових організаціях до роботи з онкохворими дітьми. Автор представляє результати анкетування волонтерів та координаторів волонтерських груп та інтерпретує їх дані. На основі зробленого аналізу в статті представлена розроблена автором програма Школи волонтерів.

Ключові слова: онкозахворювання; онкохвора дитина; технологія; підготовка волонтерів; програма.

Актуальність та доцільність дослідження. Проблема онкозахворювань серед дітей в Україні наразі дуже актуальна. За даними Центру медичної статистики МОЗ в Україні щороку виявляють рак у близько тисячі дітей віком до 17 років. І ці цифри, на жаль, мають тенденцію до зростання [6]. За даними Національного канцер-реєстру 2012 року 18,4% дітей, які мали злоякісні новоутворення, померли протягом першого року із встановлення діагнозу, а загальний показник дитячої смертності від онкозахворювань сягає 29% з усіх хворих. Злоякісні новоутворення посідають сьоме місце у структурі дитячої інвалідності [6].

Окрім медичних проблем, діти з онкозахворюваннями зустрічаються з соціальними: стигматизацією, сегрегацією, неможливістю продовжувати навчання й повноцінно спілкуватися з однолітками тощо. Такі діти потребують соціально-педагогічної підтримки. На жаль, в Україні не існує системи їх професійної соціально-педагогічної підтримки. Вона надається переважно волонтерами неурядових організацій, які не є фахівцями у цій галузі, а швидше «практиками без дипломів». Тому підготовка волонтерів є дуже важливою складовою результативності їх роботи з онкохворими дітьми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній і зарубіжній теорії вивчаються психологічні особливості ставлення до життя онкологічних хворих (Н. Липецький), онкологічні патології (В. Менделевич), проблема збереження освітніх навичок дітей в закладах охорони здоров'я (В. Гуріч), нервово-психічні розлади в онкологічних хворих на різних етапах лікування (Е. Комкова), суїцидальна поведінка хворих на рак (П. Зотов), соціально-психологічний супровід онкологічних хворих (Т. Андросова, Н. Козлова), психологічні особливості особистості онкологічних хворих (М. Івашкіна), психосоціальний підхід до діагностики та корекції онкологічних захворювань (Н. Русіна).

Метою статті є здійснення аналізу стану підготовки волонтерів до роботи з онкохворими дітьми у провідних неурядових організаціях України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Волонтерська діяльність – це «добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги». А волонтерська допомога визначається як «роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами» [2].

Ю. Горемікіна визначає, що неурядовими є будь-які організації, які не є частиною державних структур. Цей термін вживають для позначення громадських чи благодійних організацій, тобто неприбуткових організацій, які не представляють приватний бізнес і працюють, щоб служити громадським інтересам [1, с. 162].

Залучення неурядових організацій у процес надання соціальних послуг є надзвичайно позитивним досягненням, що відповідає сучасним європейським тенденціям. Вони краще знайомі з потребами місцевих громад та часто можуть запропонувати більш ефективний спосіб надання соціальних послуг місцевому населенню [4, с. 170].

Вітчизняний учений Т. Лях зазначає, що найбільш поширеними формами підготовки волонтерів у неурядових організаціях є семінари, тренінги, Школи волонтерів і табори [3].

У 2015 році нами було зроблено спробу визначити, чи є підготовка волонтерів, які працюють з онкохворими дітьми, важливою складовою роботи неурядових організацій, як саме координатори волонтерських груп організують таку підготовку, які технології використовуються у підготовці волонтерів, які є прогалини в підготовці волонтерів та чи потрібна розробка комплексної програми підготовки волонтерів до соціально-педагогічної роботи з онкохворими дітьми.

У нашому магістерському дослідженні ми користувались визначенням терміну «технологія» І. Зверєвої [5, с. 294], яка розглядала технологію як (грец. *techné* – мистецтво, майстерність, уміння) – сукупність прийомів і способів одержання, обробки чи переробки; опис виробничих процесів, інструкцій з виконання, технологічні правила, вимоги, карти, графіки.

Для проведення експериментального дослідження ми обрали методи анкетування та спостереження за роботою волонтерів у дитячому відділенні Інституту раку (м. Київ). Було розроблено дві анкети:

1. Для волонтерів, що працюють з онкохворими дітьми;
2. Для координаторів волонтерських груп, які займаються онкохворими дітьми у неурядових організаціях.

Опитування цих двох категорій осіб дало нам можливість визначити, яким є стан підготовки волонтерів у неурядових організаціях, що працюють з онкохворими дітьми з позиції самих волонтерів та з позиції тих, хто координує їх роботу в таких організаціях.

Для отримання більш достовірних даних були задіяні 35 волонтерів та 9 координаторів волонтерських груп із чотирьох неурядових організацій (Міжнародний благодійний фонд «Емуна»; Благодійна організація «Фонд допомоги онкохворим дітям «Краб»; Всеукраїнський громадський центр «Волонтер»; Благодійний фонд «Відкриті долоні»).

На запитання анкети «Чи була з Вами проведена підготовка до волонтерської діяльності в організації, в якій Ви працюєте?» 74% волонтерів відповіло «так» і 26% «ні». Але на аналогічне питання («Чи проводиться

підготовка волонтерів в організації, де Ви працюєте?») координатори волонтерів відповіли, що «так». Такі відповіді можуть свідчити про те, що підготовка проводиться не з усіма волонтерами або немає комплексної програми підготовки волонтерів, яка б давала базові знання з соціально-педагогічної роботи з онкохворими дітьми.

У анкеті для координаторів волонтерських груп ми запитали «Як довго триває підготовка волонтерів до роботи з онкохворими дітьми у Вашій організації?». 33% зазначили, що в їх організації підготовка волонтерів триває 1 день, у інших 33% – тиждень, і ще у 22% підготовка триває місяць (ВГЦ «Волонтер»), а 11% координаторів зазначили, що навчальна робота з волонтером триває весь період його волонтерства.

Формами проведення такої підготовки координатори волонтерських груп визначили бесіди (67%), круглі столи (33%), проведення інструктажу (100%), тренінги (33%), Школу волонтерів (22%) та майстер-класи (22%). Причому, тренінги проводять тільки ті організації, у яких підготовка триває тиждень, а Школу волонтерів – організація, де підготовка триває місяць.

Із тих волонтерів, які зазначили у попередньому питанні, що з ними проводилась підготовка до волонтерської діяльності, 94% відповіли, що з ними проводився інструктаж, у 80% підготовка була здійснена у формі бесіди, у 71% – у формі круглих столів і тільки 17% зазначили, що з ними проводились тренінги, 11% пройшли Школу волонтерів і у 6% для підготовки застосовували майстер-класи.

Така невідповідність відповідей координаторів волонтерських груп та волонтерів може свідчити про те, що підготовка проводиться або не з усіма волонтерами, або вона просто проводиться періодично, а нові волонтери, які прийшли до організації можуть просто не взяти участь у тренінгах, Школах волонтерів або інших формах підготовки. Разом з тим, можливо й те, що з волонтерами проводиться певна підготовча робота, але вона не ідентифікується ними як певна форма або метод підготовки.

За допомогою проведеного анкетування серед волонтерів та організаторів волонтерських груп було встановлено, що більшість респондентів вважають проведення інструктажу, тренінг, консультацію фахівців та Школу волонтерів найефективнішими формами проведення підготовки волонтерів до роботи з онкохворими дітьми.

У одному з питань анкети для волонтерів ми пропонували їм оцінити свої знання та уміння щодо роботи з онкохворими дітьми у різних сферах. Найбільша кількість респондентів оцінила найвищими балами (від 8 до 10) такі знання та уміння: ознайомленість із особливими потребами онкохворих дітей та уміння налагоджувати контакт з персоналом лікарні. Уміння спілкуватись з онкохворими дітьми було оцінено найбільшою кількістю волонтерів (37%) з усіх найнижчих балів від 1 до 3. А ознайомленість із психологічними особливостями онкохворих дітей мала майже рівну кількість відповідей на низькі, середні та високі бали. Це може свідчити про те, що деякі волонтери можуть недооцінювати або переоцінювати свої знання, тому цьому питанню потрібно приділити увагу у розробці програми підготовки волонтерів, над яким ще потрібно працювати. Всі інші знання та уміння (організаторські навички та уміння спілкуватись з батьками онкохворих дітей) були здебільшого оцінені середньою кількістю балів (від 4 до 7 балів).

У анкеті для волонтерів ми запитали, які форми і методи вони використовують у роботі з онкохворими дітьми та які форми та методи, на їх думку, потрібно використовувати (з тих, що ними не використовуються) у такій роботі. В результаті виявилось, що арсенал форм та методів, які використовуються волонтерами у роботі є невеликим. Найбільше використовуються ігрові техніки, майстер-класи (100% опитаних) та бесіди з батьками та дітьми (89%), які використовують майже всі волонтери, а всі ті, які не використовують зазначили, що їх потрібно використовувати у соціально-педагогічній роботі з онкохворими дітьми. На другому місці (більше 30%) були такі форми і методи: пошук донорів та організація навчання дітей. Використовуються, але дуже незначною кількістю

волонтерів такі форми і методи, як: клоунади, організація фандрейзінгу, казкотерапія та організація груп взаємодопомоги.

Із тих форм та методів, які волонтери вважають за потрібне використовувати, найвищий відсоток складають тренінги для батьків та організація навчання дітей. Також багато респондентів зазначили, що у роботі з онкохворими дітьми потрібно використовувати тренінги для дітей, клоунади та організацію фандрейзінгу. Незначна частина волонтерів вважає, що у такій роботі варто також використовувати: семінари для батьків, пошук донорів, психологічне консультування та організацію груп взаємодопомоги.

Анкети містили також питання щодо труднощів, які виникають у волонтерів під час роботи з онкохворими дітьми.

Із 35 опитаних волонтерів лише 3 (9%) зазначили, що у них не виникає труднощів. Серед тих, які вказали, що у них виникають труднощі найбільша кількість волонтерів визначила брак часу як головну перешкоду у волонтерській роботі з онкохворими дітьми (66%). Інші труднощі, з якими стикаються волонтери у своїй діяльності є такі: недоліки організації волонтерської діяльності (22%), важкість у встановленні контакту з персоналом лікарні (16%) та страх того, що дитина, з якою волонтер працює – помре (6%). Щодо координаторів волонтерських груп, то серед них жоден не відзначив, що у волонтерів не виникає жодних труднощів. А головними з них були названі труднощі у встановленні контакту із персоналом лікарні або з батьками онкохворих дітей, брак часу на регулярне відвідування дітей, психологічна складність роботи з онкохворими дітьми та часті випадки емоційного вигорання.

Серед причин труднощів більшість волонтерів визначила недостатній рівень підготовки (50%), незнання форм і методів роботи з онкохворими дітьми (31%) та невпевненість у власних силах (13%).

Одним із питань у анкеті для координаторів волонтерських груп було «Чи потрібна Вам допомога у створенні програми підготовки волонтерів до роботи з онкохворими дітьми?». Більшість опитаних відповіли на це питання

стверджувально, і тільки 2 координатори відзначили, що у них є власна програма підготовки волонтерів і допомоги не потрібно. А на запитання «Що, на вашу думку, має бути зроблено, щоб покращити підготовку волонтерів, які працюють з онкохворими дітьми?» майже половина координаторів також зазначили, що для цього потрібно розробити комплексну програму підготовки волонтерів до роботи з онкохворими дітьми та застосовувати більш практичні методи підготовки, а 56% сказали, що потрібно залучати відповідних фахівців до підготовки волонтерів до роботи з онкохворими дітьми.

Таким чином, на основі проведеного анкетування було з'ясовано, що волонтерам, незважаючи на їх досвід, не вистачає теоретичних знань та практичних навичок з різних аспектів соціально-педагогічної роботи з онкохворими дітьми, а координатори волонтерських груп наголосили на тому, що їм потрібна допомога у створенні програми підготовки. Тому нами було розроблено програму Школи підготовки волонтерів до роботи з онкохворими дітьми, яка б включала в себе як теоретичні аспекти волонтерської роботи взагалі та роботи з онкохворими дітьми, так і вироблення практичних навичок, необхідних волонтерам для такої роботи.

Розроблена нами програма складається з трьох тематичних блоків.

Перший блок «Основи волонтерської діяльності» складається з тренінгових занять та спрямований на знайомство з волонтерською діяльністю взагалі й з організацією, в якій волонтер працює, та вироблення специфічних навичок, необхідних для того, щоб нею займатись. Це – комунікативні навички, робота в команді, профілактика конфліктів та емоційного вигорання, а також ідентифікація себе з волонтерською діяльністю.

Другий блок «Особливості соціально-педагогічної роботи з онкохворими дітьми» направлений на більш глибоке розуміння особливостей онкохворих дітей та роботи з ними. Він складається із семінарів, які проводяться фахівцями з таких питань.

Третій блок програми «Практикум волонтерської роботи з онкохворими дітьми» складається з тренінгових занять та надає волонтерам можливість отримати навички практичної роботи, яку вони можуть проводити з онкохворими дітьми, сприяючи їх соціалізації та соціальній реабілітації.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином, для дослідження стану підготовки волонтерів до соціально-педагогічної роботи з онкохворими дітьми було розроблено дві анкети, які були заповнені волонтерами та координаторами волонтерських груп з чотирьох неурядових організацій. У результаті виявилось, що така підготовка у більшості неурядових організацій проводиться, проте вона є короткотривалою та немає комплексної програми її проведення, яка б охоплювала різні специфічні теми, що стосуються роботи саме з онкохворими дітьми. Тому на основі розроблених та проведених нами анкет було створено програму Школи підготовки волонтерів до соціально-педагогічної роботи з онкохворими дітьми.

Перспективами подальших досліджень ми вбачаємо у апробації програми Школи волонтерів та перевірці її ефективності. Також можливе створення програми підготовки і для координаторів волонтерських груп, які працюють з онкохворими дітьми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горемикіна Ю. В. Проблеми розвитку недержавних організацій у сфері надання соціальних послуг / Ю. В. Горемикіна // Демографія та соціальна економіка : Науково-економічний та суспільно-політичний журнал. – 2009. – № 1. – С. 161-168.
2. Закон України «Про волонтерську діяльність» № 3236-VI від 19.04.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>. – Заголовок з екрану.
3. Лях Т. Л. Соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп: дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Лях Тетяна Леонідівна. – К., 2009. – 304 с.
4. Матяж С. Я. Роль недержавних організацій у вирішенні проблем у соціальній сфері в Україні / С. Я. Матяж, А. А. Гуріна // Молодий вчений. – 2014. – №7 (10). – С. 169-172.
5. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / [за заг. ред. проф. І. Д. Звереві]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – С. 294-295.

6. Центр медичної статистики МОЗ України : Українська База Медико-Статистичної Інформації «Здоров'я для всіх» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://medstat.gov.ua/ukr/normdoc.html>. – Заголовок з екрану.

ПРОБЛЕМА ПОДГОТОВКИ ВОЛОНТЕРОВ НЕПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ К РАБОТЕ С ОНКОБОЛЬНЫМИ ДЕТЬМИ

Иванчук Екатерина Павловна

студентка группы СПм-1-13-2.0д, VI курс, специальность «Социальная педагогика»
kpivanchuk.il13@kubg.edu.ua

Научный руководитель

Лях Татьяна Леонидовна

кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры социальной педагогики и социальной работы Института человека Киевского университета имени Бориса Гринченко
t.liakh@kubg.edu.ua

Аннотация. В статье рассмотрена проблема подготовки волонтеров в неправительственных организациях для работы с онкобольными детьми. Автор представляет результаты анкетирования волонтеров и координаторов волонтерских групп и интерпретирует их данные. На основе сделанного анализа в статье представлена разработанная автором программа Школы волонтеров.

Ключевые слова: онкозаболевание; онкобольной ребенок; технология; подготовка волонтеров; программа.

THE PROBLEM OF VOLUNTEERS' TRAINING IN NON- GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS FOR WORK WITH CHILDREN WITH CANCER

Kateryna P. Ivanchuk

group SPm-1-13-2.0d, VI course, specialty «Social Pedagogy»
kpivanchuk.il13@kubg.edu.ua

Scientific adviser

Tetyana L. Lyakh

PhD in Education, Associate Professor of Social Education and Social Work Department of Institute of Human Sciences of Borys Grinchenko Kyiv University
t.liakh@kubg.edu.ua

Abstract. This article discusses the problem of volunteers' training in non-governmental organizations for work with children with cancer. The author presents the results of a survey of volunteers and coordinators of volunteers' groups and interprets them. Based on the analysis which had been made in the article the author developed a program of the School of volunteers.

Keywords: cancer; child with cancer; technology; volunteers' training; program.